

Sőrés Anett

A KULTURÁLIS FOGYASZTÁS CSOPORTKÉPZŐ SZEREPE¹

Bevezetés

A kultúra fogalma – mint az már az elméleti részből is kiderült – igen tág. Vitányi (1997) értelmezésében „a kultúra az ember viszonya az objektívációk általa teremtett világgal: vagyis az ember által átalakított természettel, a létrehozott tárgyi világgal, a technikai-termelési eljárásokkal és fogyasztási szokásokkal, a közösség és a társadalom struktúráival, az életmóddal, valamint a mindezek alapjául szolgáló ismeretekkel, tudással, normákkal, szimbólumokkal, tehát a tudományokkal, művészetekkel, erkölccsel, vallással, hittel, az emberek mindennapi beállítódásával és magatartásával”. Ebből kiindulva egy fogyasztás-orientált megközelítést alkalmaztam a debreceni egyetemisták kulturálisan értelmezhető tevékenységrendszerének csoportosítására, mely a következő dimenziókból épül fel:

(1) művészet

- színház- és mozi-látogatás;
- koncert- és hangverseny-látogatás, zenehallgatás;
- irodalmi körben és író-olvasó találkozókra való rendszeres részvétel

(2) életmód

- divat;
- szabadidő-eltöltés

(3) a hétköznapi ismeretekhez való viszony, tájékozódás

- médiafogyasztás és ennek közvetlen hatása a közösségek alakulására

(4) normakövetés

- minták és szabályok
- a ragaszkodás erőssége

Ez a fejezet hat esettanulmány eredményeire épül. Az esettanulmányok jól jellemzik a debreceni egyetemisták kulturális fogyasztási szokásait, valamint ezek hatását a csoportok szerveződésére, életmódjára, tevékenységi rendszerére. Az esettanulmányokból kiolvasható tapasztalatok jól érzékeltetik az egyetemi életformák sokszínűségét is. A kulturális fogyasztás első három dimenziójával különböző

esettanulmányok foglalkoznak. A szerzők vizsgálták az adott dimenzióban előforduló tevékenység típusokat, valamint az ezek mentén leírható csoportokat. Kutatásuk kiterjedt a kulturális tevékenységek gyakoriságára, ezek alternatíváira és funkcióira is (Kivel? Miért? Mit fejez ki?).

1. A művészet- és kultúrafogyasztás dimenziói

Ebben a részben a művészet és a kultúra fogyasztására helyezük a hangsúlyt. A tárgyalandó eredmények két esettanulmányból származnak. Tóth Boglárka kvalitatív módszerekkel (résztevő megfigyeléssel és strukturált interjúkkal) derítette fel az egyetemisták nyilvános és társas kulturális fogyasztását a mozi- és színházlátogatáson, hangversenyre és író-olvasó találkozókra járason keresztül. Pető Kitti ugyanilyen módszerekkel a diákok egyéni zenehallgatási szokásaira koncentrált, illetve ennek összefüggéseit vizsgálta más, csoportkulturális dimenziókkal (pl. öltözködés, szórakozási szokások).

1.1. Mozi, színház, hangverseny, író-olvasó találkozó²

Esettanulmányomban a magaskultúra nyilvános helyszíneire koncentráltam: a mozira, a színházra, a hangversenyre és az író-olvasó találkozóra. Megfigyeléseimet a debreceni Csokonai Színház kamaraszínházában, a Kölcsey Központban, az Apollo moziban és a Debrecen Plázában található Cinema Cityben folytattam. A szóbeli anyaggyűjtés egyéni formában történt 2009 áprilisában. Az egyetemisták kiválasztásában a változatosságra törekedtem, így az általam elkészített 14 interjú alanyai között egyaránt voltak a Bölcsészkar, a Természettudományi Kar és az Informatikai Kar hallgatói, lányok és fiúk vegyesen. Olyan egyetemistákat igyekeztem megkérdezni, akik nyitottak voltak az úgynevezett magaskultúrához kötődő tevékenységek iránt. A 14 alany közül 6 lány és 8 fiú volt, kor szerinti megoszlásuk pedig a következőképpen alakult: 19-20 éves 3 fő, 21-22 éves 6 fő, 23, illetve 25 éves 2-2 fő, 27 éves pedig 1 fő. A BTK-ra heten, a TTK-ra öten,

¹ Ezt a részt Sőrés Anett szerkesztette. Az egyes esettanulmányok írói: Tóth Boglárka (1.1), Pető Kitti (1.2), Nagy Zita (2.1), Sőrés Anett (2.2), Zékány Erzsébet (2.3), Balku Anett (3.1).

² Az esettanulmány szerzője Tóth Boglárka.

az Informatikai Karra ketten járnak. Az alanyok kiválasztásában elérhetőségük volt a fő szempontom. Az interjúkat lehetőség szerint semleges környezetben, kávéházakban és szabadtéri helyszíneken készítettem. A strukturált interjúk témaköreit az engem leginkább foglalkoztató összefüggések szempontjából állítottam össze:

- A kultúra fogalmának értelmezése, funkciója
- Preferált művészeti ágak
- Kultúrafogyasztási szokások (mozi, színház, hangverseny, író-olvasótalálkozó)
- A kultúrafogyasztás inputjai és outputjai (ki befolyásolja, és mit befolyásol)

A megkérdezettek nagy része valamilyen közvetlen kapcsolatban áll egyes művészeti ágakkal. A művészeteket az önkifejezés egy lehetséges módjának tartják. Többen játszanak valamilyen hangszeren (fuvola, zongora, gitár), vagy verseket, prózákat írnak. A kultúra-fogyasztás motivációjaként az egyik alany a következőt nevezte meg: *„a kulturális események jó alkalmat adnak arra, hogy barátokkal és barátnőikkel közös programunk legyen”*.

A megkérdezett egyetemisták ritkán járnak **moziba**. A hagyományos típusúakat és a multiplexeket hasonló arányban látogatják – ilyenkor általában olyan könnyed műfajú filmek mellett döntenek, melyek segítenek kikapcsolni a tanulás mellett (vígjáték, romantika). Ha a szórakozásnak ezt a formáját választják, általában másokkal közösen teszik: *„Barátokkal, családdal járok moziba, egyedül nem szeretek, valakivel mindig meg kell beszélmem, milyen a film”* (21 éves lány). Érdekes, hogy többen választják a filmek letöltését, ebből pedig arra következtettek, hogy a mozizás, mint közös, együttes tevékenység veszíteni látszik népszerűségéből. Ez kapcsolatban lehet a magas jegyárakkal, melyekre többen panaszkodtak, s azzal, hogy a hasonló élményt nyújtó házimozis rendszerek és a filmek széles körben hozzáférhetőek. Mindezeknek köszönhetően csökken a mozi látogatási igény.

A modern média által nyújtott kényelem, olcsó ár és széleskörű hozzáférhetőség nyilván a kultúra és a művészet minden ágára negatív hatással van – fogyasztási szempontból. Azonban, ha a debreceni egyetemisták **színházlátogatási** szokásaira koncentrálnunk, két további okot is találunk. (1) Sokszor kommunikációs szakadékok miatt járnak csak kevesen színházba. Ilyenek: a nem megfelelő hirdetés, az információk hiánya, az információkhoz való hozzáférés nehézsége. Színházi látogatásaim

alkalmával ugyanis főleg középiskolás csoportokat láttam a fiatalabb nézők körében. Ebből arra következtettem, hogy az egyetemista korosztálynak szüksége van bizonyos „ráhatásra” ahhoz, hogy eljárjon színházi előadásokra. Magyarán megfogalmazva a diákok – hacsak nem jön szembe velük – maguktól nem fogják megtekinteni a színdarabot. (2) A diákok szemében a színháznak inkább a művelődési funkciója kerül előtérbe, mintsem a kikapcsolódással, a szórakozással kapcsolatos funkciója. Erre utal némiképp az is, hogy „különleges élmény” számukra, hogy ott lehetnek, és presztízs értéket tulajdonítanak magának az intézménynek. Az interjúalanyok egybehangozón úgy nyilatkoztak, hogy (átlagban) évente pár alkalommal mennek el színházba.

Komolyzenei koncertekre a megkérdezett egyetemisták még ritkábban jártak: legfeljebb azok, akiknek valamelyik rokona tagja az adott zenekarnak. „Önszorgalomból” az érdeklődők szintén a könnyedebb műfajú koncertek, hangversenyek látogatását preferálják – mint például a jazz koncerteket.

Az **író-olvasótalálkozók** és az **irodalmi körök** a megkérdezett egyetemisták érdeklődése szempontjából még az előbbieknél is rosszabb helyzetben vannak. A már felvázolt okok miatt (a kommunikáció hiánya és a szórakozás funkciójának háttérbe szorulása a művelődéssel szemben) nemcsak az érdeklődés hiányzik belőlük, de ismereteik is hiányosak. Voltak, akik azt sem tudták, hol keressek ezeket a rendezvényeket; akik pedig esetlegesen arról számoltak be, hogy látogatnak ilyen jellegű összejöveteleket, úgy nyilatkoztak, hogy ezekre író ismerőseik révén jutnak el.

A vizsgálat kiterjedt a kulturális fogyasztás független és függő tényezőire is. Az interjú utolsó blokkjában a következő kérdéskörökre kerestem válaszokat:

(1) Ki vagy mi befolyásolja a diákok kulturális fogyasztását?

(2) A kulturális fogyasztásnak valóban van-e csoportformáló és összetartó ereje?

(3) Mit befolyásol még a kulturális fogyasztás és a benne megnyilvánuló ízlés?

A kulturális fogyasztásban nyilván nagy szerepe van a szocializáció során kapott (kulturális) tőkének. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint, hogy a legtöbb hallgató arról számolt be, hogy kulturális attitűdjait és magatartását leginkább a család és az iskola be-

folyásolta. A család szerepéről tanúskodott az egyik 21 éves lány válasza: „*anyukám szereti a festményeket, gyakran olvas festőművészekről szóló könyveket és mutat nekem képeket*”. Az elhangzottak alapján úgy vélem, a szülők és a rokonok hatása egyértelműen pozitív. Ez azonban nem mondható el az iskola szerepéről alkotott véleményekről, melyekről meglehetősen paradox véleményeket fogalmaztak meg. Egyesek szerint az iskola legfőbb érdeme, hogy a pedagógusok megismertetik a tanulókkal a különböző hazai és külföldi szépirodalmi műveket, melyeket önszorgalomból nem feltétlenül olvasnának el. Egy 23 éves lány mindezt a következőképpen fogalmazta meg: „*A festészet, abból is az impresszionisták és romantikusok. Nagyon sokat foglalkoztunk az általános iskolában a festőkkel és műveikkel, talán ez lehetett hatással rám. A költészetet is szeretem, mindig szerettem olvasgatni őket.*”

Mások szerint azonban éppen ezen a ponton billen át az oktatás befolyása a negatív oldalra. Sokan úgy vélekedtek, hogy a legtöbb tanár nem nyitott a napjainkban egyre inkább elterjedt népszerű kultúrára, olyannyira, hogy a könnyedebb irodalmi és zenei műfajokat egyenesen szubkultúrának tekinti, a szó lekicsinylő értelmében. Ez végül nemcsak a generációk közötti, de a magas- és a népszerű kultúra közötti szakadékok mélyüléséhez és kiszélesedéséhez vezethet.

A család és az iskola tehát – közvetlenül vagy közvetve – befolyásolja a fiatalok kulturális fogyasztását, ezáltal pedig egyértelműen társas kapcsolataikat, csoporthoz való tartozásukat is (annak ellenére, hogy a későbbi társalgások, interakciók során inkább közvetve, mint közvetlenül jelenik meg a kultúra és a művészet). Különbözőképpen ugyan, de a következő idézetek mindegyike ezt a megállapítást támasztja alá.

„*Fontos az embernek hasonló ízlésűekkel barátkozni, máskülönben nehéz lesz eldönteniük, hogy hová is mennek péntek estéinként*” (21 éves lány)

„*Nem ez az első kérdésem, ha megismerkedem valakivel, de a viselkedéséből le lehet szűrni, hogy mennyire tájékozott, tehát nem akarattal, de végül is valamennyire befolyásol*” (21 éves lány)

„*Természetesen befolyásol, mint minden józan, racionális gondolkodású, művelt embert*” (23 éves fiú)

A kulturális fogyasztás alapján is megfigyelhető a csoportok között az elhatárolódás, a megkülönböztetés. Ezzel kapcsolatban egy különleges jelenléte figyeltem meg az egyes karok diákjai között.

A bölcsészeket kulturális fogyasztásuk alapján más karok hallgatói jellegzetesen elkülönülő klikként kezelik, s ennek néha pejoratív tartalmat tulajdonítanak. A válaszok alapján arra jutottam, hogy az egyéb karon tanulók szerint a bölcsészek élete könnyű, s egyfajta humán témákban lavírozó „mimóza művészlelkeknek” skatulyázzák be őket. Mindezek ellenére azt kell, hogy mondjam: habár a megkérdezett diákok nyitottak a klasszikus kultúrára, az egyre szűkülő kínálat és a növekvő árak következtében érdeklődésük stagnál, így *a kultúra fentiekben említett szegmenseinek csoportformáló hatása csekély a többi jelenséghez képest*. A kultúra vizsgált szegmensei elsősorban a szórakozás, kikapcsolódás ellentétéként felfogott „művelődés” képzetét keltik fel, nem a műélvezet képzetét; a művelődéshez pedig gyakran negatív sztereotípiák kapcsolódnak.

1.2. Mindennapi zenehallgatás³

A zenehallgatás, a zenei ízlés tagadhatatlanul csoport- és szubkultúra-formáló erővel bír napjaink ifjúságának körében – gondoljunk csak Szapu Magda (2002) kutatásaira, vagy akár saját tapasztalatainkra is. Ezért választottam esettanulmányom témájaként az egyetemisták zenehallgatási szokásainak kutatását. Két fő kérdés keltette fel leginkább az érdeklődésemet: (1) milyen funkcióval bír a *mindennapi zenehallgatás* a debreceni egyetemisták kulturális életében, valamint (2) a kulturális fogyasztás mely más szegmenseivel összefüggésben alakítja ki a csoporthoz tartozás érzését a diákokban.

Témám módszertani megközelítése során a zenehallgatás egyik alapfunkciójából indultam ki, amellyel én is gyakran élek: a közlekedésre fordított idő „hasznosítását”. Mint egyetemista, én is gyakran használom a tömegközlekedést, így észrevettem, hogy a buszon, a villamoson, illetve sétálás közben milyen sokan hallgatnak zenét. Általános jelenség, hogy amikor egy fiatal egyedül felszáll a járműre, ahelyett, hogy helyet keresne magának vagy kapaszkodna, az az első dolga, hogy elővegye az mp3 lejátszóját vagy a telefonját, és bedugja a fülébe fülhallgatóját. Ezért úgy döntöttem, hogy a megfigyelés és az interjúalanyok kiválasztásának helyszínéül a legtöbb diák által igénybe vett tömegközlekedési eszközt, a villamost választom – annak is az egyetem főépülete felől közlekedő járatát. Utazás közben véletlenszerűen választottam ki az alanyokat, a kérdésés előtt egy kis játékot alkalmazva:

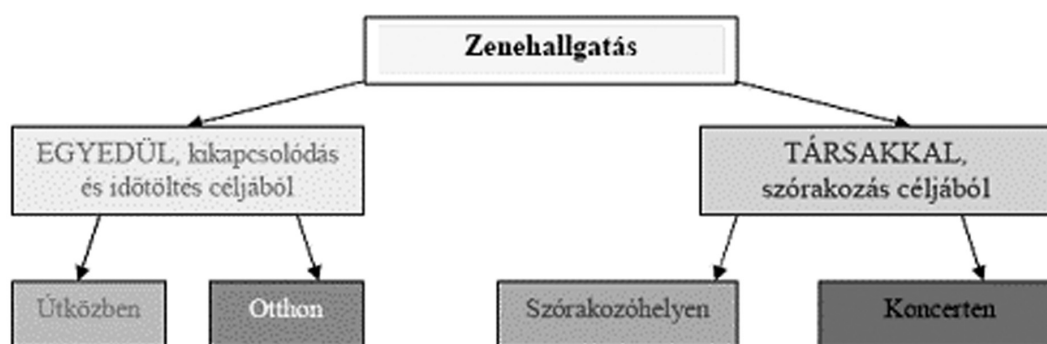
³ Az esettanulmányt Pető Kitti készítette.

öltözete alapján megpróbáltam kitalálni, milyen műfajú zenét hallgat az illető. Az esetek többségében jól tippeltem – de erről majd a későbbiekben írok részletesen.

Először a zenehallgatás funkcióit próbálom meg összefoglalni. Abból a tapasztalatból indulok ki, hogy a *zenehallgatás nem feltétlenül társas tevékenység*. Amennyiben valaki egyedül hallgat zenét, úgy fő célja az időtöltés vagy a kikapcsolódás – akár otthon, akár útközben. Azonban – ahogy azt majd a későbbiekben, a tapasztalatok alapján is beláthatjuk – ily módon is, közvetetten kifejezi a csoporthoz, szubkultúrához való tartozását. Ha egy fiatal társaságban, szórakozás céljából teszi ugyanezt, akkor közvetlenül, aktív formában juttatja kifejezésre

rózsaszínű pólót viselt, a vállán fehér táskája volt. Ő – számomra meglepő módon – népi zenét hallgatott a lejátszóján, azon belül is a Csík zenekar egyik számát. Elmondta, hogy mivel szórakozóhelyeken nem igazán lehet találkozni ezzel a műfajjal, csak koncerteken tudja élvezni az általa preferált zenei irányzatot. Így csak ritkán jár el „bulizni”: egyetemi tanulmányainak öt éve alatt mindössze négyszer volt diszkóban – akkor is csak azért, mert a barátai kérték –, mivel határozottan kifogásolja az ott játszott zenék stílusát.

A tapasztalatok azt bizonyították, hogy a *zenehallgatás, a zenei ízlés a kulturális élet más szegmensénél kiemelkedően erősebb csoportformáló jelentőséggel bír – a napjainkban teret nyerő népszerű kultúrát*

1. ábra: A zenehallgatás funkciói

attitűdjeit, identitását. Ezeket a gondolatokat az 1. ábrán foglaltam össze.

A megfigyelt és megkérdezett alanyok közül jelen tanulmányban két esetet emelnék ki, melyek a két végletet képviselték. Első alanyomról (huszonéves lány), úgymond, ránézésre megmondható volt, hogy melyik zenei irányzatot képviseli: fekete nadrágot, azonos színű atlétát és napszemüveget viselt, csuklóját több bőrkarkötő is díszítette, körmei sötétre voltak festve – Magyarországon (és valószínűleg a világ legtöbb országában is) a rockerek öltöznek így. A feltevésem beigazolódt. Éppen a *Tankcsapda* zenekar egyik számát hallgatta – ahogy ő fogalmazott, nála most ez az együttes „*az aktuális kedvenc*”, de ugyanúgy szívesen hallgat más, hasonló műfajban tevékenykedő előadókat (még Pink nevét említette). Ő saját magát is rockerként vallotta, így főként olyan szórakozóhelyeket látogat, ahol az ő zenei ízlése érvényesül. Ezek általában olyan kocsmák, ahol barátaival zenegépet is igénybe vehetnek. Másik alanyom (szintén huszonéves lány) kinézetre teljesen az ellentéte volt az előzőnek. Farmert és

képviselő, szórakozóhelyeken gyülekező rockerektől a magaskultúrát (komoly- és tradicionális népi zenét kedvelő) fogyasztó, inkább csak koncerteket és hangversenyeket látogató diákcsoportokig. A két végpont által kijelölt skálán természetesen számtalan különböző zenei ízlést követő kulturális fogyasztás előfordul, melynek tagjai nemcsak zenehallgatási szokásaikkal, hanem öltözködésükkel és a szórakozáshoz való attitűdjükkel is igyekeznek kifejezni az adott csoporthoz való tartozást.

2. Életmód

Azt már az eddigiek alapján is beláthatjuk, hogy az öltözködés az életmód és az értékrend fontos kifejezése. A *divat* követése vagy éppen elutasítása első benyomásra is számos dolgot fejez ki az egyénről. Következtethetünk róla csoporthoz (vagy szubkultúrához) való tartozására, és ezáltal akár zenei ízlésére is – ez fokozottan érvényes a fiatalokra. Ha pedig túlnézünk a jellemző ruhadarabokon, az aktuális

divathoz való alkalmazkodás, a márkahűség legtöbb esetben arról árulkodik, hogy viselője mely társadalmi rétegből származik. De az öltözködéssel átfogalmazott testünkkel személyiségünkéről is üzeni akarunk. A divathoz való viszonyunk kifejezi, hogy milyennek akarunk látszani, milyen csoporttagságról akarunk másokat tájékoztatni. Az öltözködésben kifejeződő csoportjegyeket Nagy Zita megfigyelések alapján mutatja be. Az életmód másik indikátora a szabadidő-eltöltés módja. A különböző szabadidő-eltöltési módok közül tanulmányunknak ebben a részében a sportolással foglalkozunk külön is Sőrés Anett résztvevő megfigyelésén és személyes tapasztalatokon alapuló esettanulmánya alapján. A fejezet zárásaként Zékány Erzsébet vizsgálatán keresztül nyerhetünk betekintést egy speciális életmód-közösség, a Vámospercsi úti kollégisták csoportjának működésébe.

2.1. Az öltözködés üzenetei ⁴

Esettanulmányom témájául azért választottam az öltözködés vizsgálatát, mert nagy szerepet játszhat a baráti körök, kiscsoportok kialakulásában. Kutatási módszerként a megfigyelés technikáját fogom alkalmazni, amelyet részben kiegészíték azzal a tapasztalattal, amelyet az egyetemen töltött három év során szereztem.

A divat megjelenése óta mindig jelen van egy „anti-divat” irányzat is, amely a divat főáramának elutasítása, megtagadása. Az anti-divat megjelenése is az ifjúság „lázasához” kötődik. Ezt érzékelhetjük ma is a legtöbb ifjúsági szubkultúrában, amelyben maga az öltözködés is a többségi társadalommal való szembenállást fejez ki. Egy csoportra jellemző öltözködési stílus követése felismerhetővé teszi, hogy az egyén annak a csoportnak a tagja, így az öltözék a csoport megkülönböztető jegyvé válik. Két, egyértelműen elkülöníthető egyetemista közösség ruházatkodási szokásait figyeltem meg, és hasonlítottam össze. A hallgatók nappali megjelenésére koncentráltam, két helyszínen: (a) a főépület (a volt Kossuth Lajos Tudományegyetem) előtti és (b) a Kassai úti Campuson található TEOK épület előtti területen. Fontos megjegyezni, hogy az előbbi helyszínen elsősorban bölcsészahallgatók, az utóbbin pedig a Jogi Kar és Közgazdaságtudományi Kar diákjai fordulnak meg. Esettanulmányom két helyszíni megfigyelésen alapul.

Az első megfigyelést 2009. április 9-én (egy csütörtöki napon) a délutáni órákban, 14 és 16 óra között végeztem a főépület előtt, illetve mellett, amikor viszonylag sokan tartózkodnak az egyetemen. Az időjárást is megemlíteném, mert a ruházatkodás szempontjából fontos – szép tavaszi, meleg idő volt. Négy különböző csoportot figyeltem meg, melyek egyúttal különböző öltözködési típusokat is képviseltek.

Első csoport: Átlagos öltözet. Az egyetlen négyfős csoport a főépülethez vezető lépcsőn üldögélt, három lány és egy fiú. A társaság öltözéke viszonylag összehangolt volt. Négyből hárman napszemüveget viseltek, amely követte az éppen aktuális divatot, vagyis nagy lencsés, széles, olyan, ami eltakarja az arc jelentős részét. A lányokon és a fiún egyaránt farmernadrág volt, egyenes szárú, ami a jelenlegi divat szempontjából átlagosnak mondható, hiszen az igazi divat követői inkább szűkszerű nadrágot viselnek. A felső ruházatot tekintve a fiú pólót viselt. A lányokon inkább ujjatlan – világos vagy fehér színű (csak egy lányon volt fekete trikó) – felső volt, hajuk valamilyen módon (az egész vagy csak tincsekben) festve és hátul copfban összefogva. A társaságban csak az egyik lány ruházata volt némileg feltűnőbb, azonban az ő viselete sem lógott ki jelentősen a sorból: fehér baseball sapkát, fehérkeretes napszemüveget, nagy, kör fülbevalót és magas sarkú, divatos cipőt viselt. Összességében véve azonban egyiküknek sem volt kirívó, szemet megkapó, a divatlapokra emlékeztető ruházata.

Második csoport: Konzervatív öltözet. A padon üldögélő lányok nem viseltek feltűnő ruházatot: szemmel láthatóan nem követték a divatot, inkább régebbi ruhadarabokat hordtak. Az öltözékük a tavaszi jó időhöz igazodva világos, de nem élénk színű volt. Szoknya és nadrág egyaránt előfordult, anyagát tekintve farmer. Kiegészítők közül csak egy-egy visszafogott napszemüveget viseltek, nagyobb ékszereket egyáltalán nem; cipőjük lapos talpú volt. Arc- és hajfestéket nem használtak.

Harmadik csoport: Elegáns öltözet. Az Egyetem tér másik oldalán két fiú öltözéke egy kicsit eltért a megszokottól. Ruházatukat inkább az „elegáns” jelzővel írnam le: sötét színű, élére vasalt szövénadrágot és inget viseltek, hozzá illő laptop- vagy akatáskával, napszemüveggel. Hajuk rövid, tüskésre szelézett volt.

⁴ Az esettanulmány Nagy Zita munkája.

Negyedik csoport: Rocker öltözet. Az előző társaság mellett helyet foglaló két fiú öltözkését nem nevezném tavasziasnak. Fekete, bővebb fazonú pulóvert, azonos színű farmert és bakancsot, valamint bőrből készült csuklópántot viseltek. Hajuk hosszú volt, hátul copfban összefogva. Nagyobb hátizsák volt náluk. Ránézésre tehát a rockerek szubkultúrájának jegyeit viselték.

A jól elkülöníthető csoportok ellenére meg kell jegyezni, hogy a csoportok közötti eltérő jegyek első ránézésre fel sem tűntek volna. Mindenki öltözéke mindennapi, a helyhez illő volt. Az egyetemi, főként bölcsészhallgatók öltözéke összességében természetesen ennél sokszínűbb – ezt egyetemi hallgatóként tapasztaltam. Ugyanakkor az mindenképpen elmondható, hogy az öltözékek általában nem kirívóak vagy feltűnőek, összességében átlagosnak mondhatók. Ez a „mindennapiság” azonban inkább a Jogi és Közgazdaságtudományi Kar hallgatóival való összehasonlítás alapján fog igazán látszani.

2. és 3. ábra: A bölcsészhallgatók öltözetének illusztrációja

A második megfigyelés az elsőhöz hasonló körülmények között zajlott a Kassai úti TEOK előtt, a koradélutáni órákban, tizenkét óra és délután két óra között; az idő kellemes meleg volt. A megfigyelt hallgatók többnyire csoportokban álldogáltak vagy

üldögéltek a TEOK-épület előtt. Itt is négy nagyobb csoportot különítettem el.

Első csoport: Elegánsan divatos öltözet. A legnagyobb csapatot az épület előtt részben álldogáló, részben ülő társaság képezte. Összesen heten voltak: három fiú és négy lány. A csoport nemcsak létszáma miatt, hanem a tagok öltözetéből fakadóan is elég szembetűnő jelenség volt – úgy festettek, mintha egy divatlapból léptek volna elő. Először a *fiúkat* mutatom be. Az egyik fiú (A) bézs színű vászonnadrágot viselt, bőr félcipővel, hozzá világos, fehér inget, amelynek háti oldalán a márka-jelzés volt látható, díszes varrással. Haja sötétbarna volt, hátrafelé zselézett (ez elég gyakori jelenség a Campus-udvaron látható egyetemista fiúk körében). A másik két – tüskésre zselézett hajú – fiú egyike (B) háromnegyedes szabású farmernadrágot viselt, a másik (C) pedig hosszú fazonút. A „B” jelzésű alany sportcipőt viselt; passzos, halvány rózsaszín, elején mintás pólót; fején napszemüveget. A „C” alanyon szintén márkás sportcipő volt és színes, testhez simuló póló. Mindhárom fiúnál oldaltáska volt. A lányok szintén nagyon jólöltözöttek voltak. Az egyikén fehér farmernadrág volt; kicsit szűkített fazonú, lapos, de ugyanakkor nőies félcipő; ehhez színben illő, manapság nagyon divatos, nagyméretű válltáska; valamint öv és ékszerek. Arcán látható, de nem erős smink volt; a napszemüveget a hajára tolvá viselte. Egy másik lány látszólag márkásabb, jobb minőségű farmer miniszoknyát hordott, amelyhez túsarkú, divatos bőrcipőt vett fel, valamint szűkebb fazonú, világoszöld felsőt. Szemét napszemüveg takarta – nagy lencsés, fehér kerettel. Haja világoszölkére volt festve. Ő is viselt kiegészítőket (fülbevaló, nagy válltáska). A harmadik lányon élére vasalt, szövet rövidnadrág volt mintás harisnyával; felül szűkszabású, karcsúsított, halványrózsaszín ing. Szintén nagyobb válltáska volt nála, amely illett a lábán lévő bőr, magas sarkú cipőhöz; szemét pedig divatos napszemüveg takarta. A negyedik lány hosszú, erősen szűkített szárú, mintásan koptatott, kék farmernadrágot viselt. Hozzá hegyes orrú, vékony, túsarkú, nem hétköznapi mintás körömcipőt viselt; illetve a megszokott kiegészítőket (öv, nagy válltáska, nagyobb fülbevaló, hozzá karkötő). A felsőruházata szűk fazonú, mélyebb dekoltázsú, világos színű volt. Fején napszemüveget viselt, de mivel a hajára tolta, így láthatóvá vált, hogy szemöldöke kozmetikailag tetovált, és szemét is smink díszítette. A lányok mindegyike feltűnően lakkozott műkörömket viselt.

Második csoport: Feltűnően divatos öltözet. Egy padon két lány ült, egy fiú társaságában. A lányok öltözéke feltűnően divatos volt – világos, élénk színekben pompáztak. Mindkettőjük haja festett: egyik világos barna, a másik pedig világos szőke. Hajuk egyenesítve volt, lépcsőzetesen vágott, frufruval. Mindketten szűk szárú, világos farmernadrágot viseltek, magas sarkú (egyik inkább túsarkú) cipővel, amely a mostani divathoz teljes mértékben igazodik. Bőrük szoláriumbarna volt, és látható műkörmöt viseltek. A ruházatukhoz természetesen látványos kiegészítők is párosultak: övek, ékszerek, és a divatos öltözködés szabályainak megfelelően a táskájuk illett a cipőhöz és az övhöz. Egyikőjük karjában világos színű, tavaszi kiskabát volt. A fiú – a lányokhoz illően – szintén jól öltözött volt. Fekete nadrágot, hozzá illő világos színű (halvány rózsaszín) inget viselt, alkalmi jellegű cipővel. Haja hátrafelé fésült, zselézett volt, kezében aktatáska. Mindannyian napszemüveget viseltek, természetesen az aktuális divatnak megfelelőt. A ruháik láthatóan márkásabb, drágább darabok voltak – ebben megegyeztek az első csoport tagjaival –, azonban ők ezekből is a sokkal erősebb, rikítóbb, hivalkodóbb színűeket választották. Ennek célja valószínűleg elsősorban a figyelemfelkeltés, másodsorban az életöröm kifejezése volt.

Harmadik csoport: Visszafogottan divatos öltözet. A mellettük lévő padon kettesben beszélgetett két lány. Öltözkük az előzőkhez képest jóval visszafogottabb volt, de egyértelműen divatos. Egyikük fehér, egyenes szárú, hosszú farmernadrágot viselt, a másik pedig kék, háromnegyedes szabásút. Cipőjük ugyan nem volt magas sarkú, de csinos és nőies – hozzá illő táskával és övvel. Felsőruházatukat a nőiesség, a szűk szabás és a visszafogott világos szín jellemezte. Mindkettőjük haja festett volt: egyiküké sötétvörös, a másikuké sötétbarna, szőke tincsekkel. Az egyik lány hátán, derékvonalban, tetoválás vonalai látszódtak a felső alól. Az ékszerek náluk is látványosak voltak, és igényes (feltételezhetően) műkörmöt viseltek. Mindkettőjük fején napszemüveg volt. Őket az különböztette meg az előző két csoport tagjaitól, hogy inkább a kényelmet helyezték előtérbe, azonban ügyeltek arra, hogy a hozzáértők számára egyértelműen kiderüljön: követik a divatot.

Negyedik csoport: Sportos öltözet. A Campus udvarán gyakran látni sportoló fiatalokat. Így volt ez ma is. Egy négyfős társaság beszélgetett az épület

előtt: három fiú és egy lány. Az egyik fiú sötétpiros szabadidőalsót; márkás, fehér, passzos pólót és színben hozzá illő, szintén márkás sportcipőt viselt. Sötétbarna haján napszemüveg volt, bőre pedig napbarnított (feltételezem, szoláriumban barnult). Egy másik fiú háromnegyedes nadrágot viselt, trikóval és lábujjbedugós papuccsal, fején baseball sapkával. Az öltözéke összességében hasonlóan sportos volt, világos színű. A harmadik fiú sötétszínű rövidnadrágot és fehér, passzos, márkás pólót viselt; szintén márkás sportcipővel. Arcát napszemüveg takarta el. A velük beszélgető lány illett a társaság stílusához: világoskék farmernadrágban, világoszöld trikóban és sportcipőben volt, haja copfban összekötve, fején napszemüveg. Smink nem volt az arcán, haja azonban tincsekben festett volt. A társaság mindegyik tagjánál hátizsák vagy nagyobb oldaltáska volt. A csapaton látszott, hogy valamilyen edzésre készülnek, amire az öltözkükből egyértelműen következtetni lehetett. Valószínű részben ez az oka az öltözködés ilyen szintű harmóniájának is.

4. és 5. ábra: A közgazdasági és jogi karra járó hallgatók öltözködésének illusztrációja

Összességként szeretném felvázolni a legfőbb eltéréseket a bölcsészhallgatók és a jogi vagy köz-

gazdaságtudományi karokon tanulók öltözködése között. A BTK-sok elsősorban visszafogottabb darabokat viselnek. Ruházatuk kiválasztásában a kényelem a legfőbb szempont a hétköznapiakban. A márkák, a drága holmik hangsúlyozása, a figyelemfelkeltés kevésbé hangsúlyos, mint a campusos diákok esetében. Ugyan az egyetem főépülete előtt is előfordul, hogy egy-egy szemet megkapó ruházat jön velünk szembe, ugyanakkor ez mégsem olyan általános, mint a KTK és az ÁJK területén. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy az Egyetem téri hallgatók a márkákat is máshogyan viselik. Ezen azt értem, hogy a Kassai úti diákok láthatóan azért veszik fel a drága, márkás ruhadarabokat, mert egyfajta presztízst képviselnek. Ezzel szemben a bölcsészhallgatók valószínűleg csak a jobb minőség miatt veszik meg, és kevésbé a státuszszimbólum miatt. Érdeemes azt is megemlítenem, az egyetem főépülete előtti területen inkább a diákok heterogénebb csoportjait láthatjuk, míg a Campuson a ruházat egyfajta egységet képez, és homogenizálja a hallgatókat. Végül fontos hangsúlyozni, hogy a vizsgált tereken megfigyelt kiscsoportok tagjai minden esetben közös öltözködési stílust követtek. A divatnak tehát – mint a kulturális fogyasztás egyik szegmensének – csoportképző ereje, illetve a csoporthoz való tartozást kifejező jelentősége bizonyítást nyert.

2.2. A közös sport, mint csoportképző tényező⁵

A kultúra fogyasztásorientált megközelítésében a divat mellett a **szabadidő-eltöltés** képezi az életmód másik aldimenzióját. Ezt az aspektust egy olyan egyetemista csoporton keresztül vizsgáltam, amely a közös sport által szerveződött. Társaimhoz hasonlóan én is az adott csoport külső és belső jellemzőire koncentráltam, igyekeztem elemezni ezeknek a kulturális fogyasztás más szegmenseihez való kapcsolódását, valamint kitértem a közös sportolás csoportkohéziós erejére is.

Az általam megfigyelt kosárlabda-csapat félúton helyezkedik el az amatőr és profi szint között: hente legalább ötször másfél órát edzenek együtt, ezen kívül több bajnokságban is indulnak, ami heti lebontásban egy vagy akár több mérkőzésen való részvétellel járhat. A tagok többsége nem kap fizetést; önszorgalomból, sportszeretetből végzi a csapathoz való tartozással járó köteleességeket. Fontos jellemző még, hogy – a sportcsapatok többségével

megegyezően – nem koedukált: csak fiúk, férfiak alkotják, szám szerint 18-an (mindnyájan a Debreceni Egyetem hallgatói). Kutatásom során szintén a résztvevő megfigyelés módszerét alkalmaztam, és információimat korábbi tapasztalataimmal is kiegészítettem. Szerepemet és céloimat az alanyok előtt nem kívántam felfedni annak reményében, hogy kötetlenebb situációban (ami jelen esetben egy kerti partit jelentett) jobban megnyílnak, mint egy kötött interjúsituációban. Megfigyelési szempontjaim a következők voltak: (a) érdeklődési kör és beszéd témák, (b) zenei ízlés, (c) társadalmi státusz, (d) életmód és (e) divat.

Első megfigyelési szempontom az volt, hogy a csoport együttléte során milyen beszéd témák kötötték össze a tagokat. Mint azt már Wessely Anna (1998) is megállapította, a csoportkultúrák kialakulásának folyamatában főszerepet játszanak az interakciók. Ezek nagy része verbális formában történik: beszélgetések során. Ezért is találtam fontos szempontnak a beszéd témák megfigyelését, melyeket egyrészt maga a csoport jellege és közös tevékenysége határoz meg, másrészt az egyének érdeklődési körének egymásra hatása. A beszélgetési témák csoportosíthatóak aszerint, hogy mennyire fontosak a csoporttagok számára: mikor említik meg ezeket egy adott kommunikációs cikluson belül, mennyit beszélnek róla, milyen gyakran és a csoport mennyire széles körében. Ezen kritériumok alapján az *elsődleges témakört* (amelyet legelőször, leghosszabb ideig, leggyakrabban és legszélesebb körben említettek) a csapathoz és a közös sporthoz közvetlenül kapcsolódó kérdések alkották. A *másodlagos beszéd témák* – a csapat összetételéből adódóan – a „tipikus férfi témakörök” köré szerveződtek, mint a sport, az autók, az autó-sport, a technika, stb. *Harmadlagosan* jelentek meg az egyes tagokat individuálisan érintő, de nem szenzitív kérdések; míg végül a magánéleti, szenzitív kérdések, melyekről a legritkábban, legrövidebb ideig, és inkább csak zárt körben, két-három tag részvételével zajlott beszélgetés. A csoport kommunikációjának imént felvázolt szerkezetét a 6. ábra mutatja.

Második megfigyelési szempontom az volt, hogy a zene mit jelent a vizsgált csoport számára. A zenei ízlés – mint ahogy azt már Szapu Magda (2002) kutatása is bebizonyította – napjaink ifjúságának körében igen erős csoportképző tényezőnek számít. Ezért feltételeztem, hogy más, nem csak tisztán zenei ízlés alapján szerveződő csoportok számára is

⁵ Az esettanulmányt Sörös Anett készítette.

6. ábra: A csoport kommunikációjának szerkezete

közös alapot nyújthat. Ezt a hipotézist azonban a megfigyelésem során szerzett tapasztalatok nem támasztották alá. Ugyanis a csapattagok – figyelembe véve azt is, hogy nem tartoznak a csapaton kívül másik, zenei ízlés alapján szerveződő csoporthoz, csupán fogyasztói a kultúra ezen ágának – nem képviselnek homogén zenei ízlést. Sőt, az általuk preferált zenei stílusok is elég széles skálán mozognak: a hip-hopot és rapet kedvelőktől a techno zenét szeretőkön át rockot hallgatókkal bezárólag sokféle stílussal találkoztam. A zenei ízlés a csoporton belül nem jelent meg külön csoportszervező tényezőként. Az eltérő zenei ízlésből fakadó eltérő szórakozóhelypreferenciákat kompromisszumos megoldással hozzák közös nevezőre: pubokat, kocsmákat látogatnak együtt iszogatók, de elsősorban beszélgetés céljából. Gyakran rendeznek házibulikát is – ez (kollektíven) általában havi rendszerességgel történik –, vagy (ha az időjárás engedi) a megfigyelési alkalomhoz hasonló sütéseket. Megszokott szórakozási formának számít még a közös meccsnézés, amit heti vagy kétheti rendszerességgel szerveznek. Az éjszakai kimaradások nem túl gyakoriak a körükben, amit életmódjukkal (edzések, mérkőzések, egészség) indokolnak. Többségük az összejövétel során sem fogyasztott nagyobb mennyiségű alkoholt, azonban – számomra eléggé meglepő módon – a csapatnak közel egynegyede dohányzott, és, mint kiderült, rendszeresen is dohányoznak.

Az általam vizsgált csoport *társadalmi státusz* szempontjából is sokszínűnek bizonyult. Tekintettel arra, hogy egyik tagról sem mondható el, hogy anyagilag független a szüleitől, a társadalmi helyzetüket a családi háttér határozza meg. Azonban az egyes tagok léthelyzete igen eltérő. Vannak olyanok, akik nem debreceniek, így albérletben élnek, és szüleiktől távol töltik idejük nagy részét; és vannak olyanok is, akik a szüleikkel élnek egyetemi tanulmányaik folytatása alatt, azonban mellékállásban

valamilyen munkát végeznek, hogy kiegészítsék a zsebpénzüket. A társadalmi státusz természetesen az öltözködésben, a márkás vagy nem márkás ruhadarabok viseletében is megnyilvánul – mind a hétköznapi napokban, mind pedig az edzéseken hordott felszerelésben és kiegészítőikben. Ezen kívül a társadalmi helyzet dimenziójának jó mutatója még szerintem a saját autó birtoklása, amit a csoport 18 tagja közül négy mondhat el magáról. A saját autó megléte azonban független az általuk végzett munkától, valószínűleg ez is a család társadalmi pozíciójával van összefüggésben. Összegezve tehát elmondhatom, hogy sem a zenei ízlés, sem a társadalmi státusz nem játszott szerepet sem a csoport, sem a csoporton belüli alcsoportok szerveződésében.

A társadalmi ranglétrán elfoglalt pozícióval szoros kapcsolatban áll az *életmód*, melyen belül – szintén Vitányi definíciójából kiindulva – a divatot és a szabadidő-eltöltést vizsgáltam. Az öltözködést és a divatkövetést tekintve a csoport szintén eléggé heterogénnek bizonyult. Nem tudnék megemlíteni olyan viseleti stílust, amelybe mindannyiukat be lehetne sorolni. Voltak, akik egy ilyen szabadidős programra is, mint a kerti sütés, márkás pólóban és inkább elegánsnak mondható szövetnadrágban érkeztek, de olyanok is, akik kevésbé hivalkodó, inkább a kényelmet előnyben részesítő melegítőegyüttest választottak. Ez természetesen itt is a két véglet, és azok voltak többségben, akik átlagosnak, hétköznapiak mondható öltözetben jelentek meg: sportos vagy galléros pólóban és farmerban, kényelmes cipővel. Utóbbi darabokon nem, vagy csak visszafogottan feltüntetett márkajelzés volt.

A szabadidő eltöltésének módja és beosztása viszont – leginkább a csoport jellegéből fakadóan – *egységes volt*. Eleve abból kell ugyanis kiindulnom, hogy az egyetemi kötelezettségek mellett – ami tulajdonképpen kötött időnek tekinthető – a napi időfelhasználást jelentősen behatárolja az edzések időpontja. A többség ugyanis ehhez a közel két órához igazítja napirendjét – hétvégenként pedig az esetleges mérkőzésekhez az időbeosztását. Főleg igaz ez azokra, akik nem Debrecenben laknak a családjukkal, hiszen számukra az otthon töltött időt is ezek a fix programok és az utazás szabják meg.

Már korábban utaltam rá, hogy a szóban forgó csoporton belül is megfigyelhető *kisebb csoportok szerveződése*. Azon szempontok közül azonban, melyek alapján a csoport heterogénnek bizonyult

(zene, divat, társadalmi helyzet), egyik sem számított csoporton belüli alcsoportképző tényezőnek. Megfigyelésem szerint a *csapaton belüli tagolódás* – mondhatni: rétegződés – inkább *korcsoportok* szerint történik. Így több időt töltenek együtt azok, akik már az egyetemen is végzős korban vannak (rájuk a csapat tagjai felnéznek, tisztelik őket; ezért használtam a „rétegződés” kifejezést is), akik éppen félúton járnak, vagy akik még csak nemrég léptek be a felsőoktatásba (első-, legfeljebb másodévesek). Az egyetemi tanulmányokkal eltöltött idő általában összefügg a csapattagság idejével is. A csoporton belüli elkülönülés másik tényezőjét *egy másik, a sporttól független érdeklődési csoporthoz való tartozás* jelentette. A legerősebben ez annál a fiúnál figyelhető meg, akinek a baráti köre erősen informatikai érdeklődésű. Legfőbb társas elfoglaltságuk, hogy interneten keresztül (vagy esetenként egy szobából) online játékokat játszanak egymással, illetve „chatelnek”. Tekintve, hogy az ilyen típusú elfoglaltság még napjainkban erősen helyhez (általában az otthonhoz) kötött, így a szóban forgó fiú nagyon ritkán jelenik meg a sportcsapat közös rendezvényein, ami negatívan hat a csoporton belüli pozíciójára és a csapattagokkal való kapcsolatára is.

A csapat tagjai között ennek ellenére erős a csapattudat, a *csapatkohézió*. Ez általában két forrásból táplálkozik: (1) a közös célból, a közös tevékenységből és a közösen elért eredményekből; (2) a más sportcsapatoktól (leginkább a többi kosaras csapat) való elkülönülésből. Ez a két tényező, valamint az azonos életmód és a megegyező elsődleges érdeklődési kör az, amely – a sok más eltérő jellemző ellenére – kialakítja a csapat tagjainak identitását, a csoporthoz való tartozás érzését.

Mint kortárs csoport, természetesen egy ilyen sportcsapat is igen nagy hatással van a tagok életére. Ennél fogva teljesíti fő funkcióját is: nevel és szocializál. A tagok fegyelmet, alkalmazkodást, szolidaritást és szerepeket tanulhatnak; megoszthatják egymással problémáikat vagy éppen örömeiket, sikereiket; a sport által pedig felnőttként is tovább vihetik az egészséges életmód és a testnevelés gyakorlatát.

A sport alapján szerveződő csoportok az egyik legjobban körülhatárolható, leginkább intézményszerű csoportkultúrát alkotják napjainkban. Így van ez az egyetemi egyesületek esetében is, melyek amatőr voltukat megőrizve (tehát nem hivatásszerűen, hanem hobbiként űzik tevékenységüket) in-

formális csoportoknak tekinthetők. A sport mint csoportkultúra legfőbb kohéziós ereje a sportolókra jellemző életmód és a közös cél együttes és feltétel nélküli megvalósításának folyamatában rejlik – még akkor is, ha ennek nem feltétlenül vannak egyértelmű megnyilvánulási formái.

2.3. Egy életmód-közösség: a Vámospércsi úti kollégisták⁶

A Debreceni Egyetemen a hallgatók nem csak szakjukból vagy közös érdeklődési körükből eredően szerveződnek csoportokba. Az egyetemi évek alatt a különböző kollégiumokban élő hallgatók között is bizonyos összetartozás alakul ki. A kollégisták már egy jellegzetes életmód-csoportot képeznek, de ezen belül is vannak kisebb csoportok. Lehet őket úgy is tipizálni, ahogy Gergely Orsolya csoportosítja a kolozsvári diákokat albérletük berendezése alapján. Négy kategóriát különböztetett meg: a szállás típusú; az ideiglenes lakás; az átmeneti otthon és az „otthon” típusú lakások kategóriáját (Gergely 2004). Ezeket a lakások felszereltsége alapján alkotta, és az alapján, hogy az ott lakók mennyire érzik magukat otthon. Ezek a kategóriák, ha nem is teljesen, de részben a kollégiumra is vonatkoztathatók. Ugyanis itt is jellemző a *szállás* vagy az *ideiglenes bentlakás* kategóriája, mert vannak olyanok, akik szinte csak aludni, enni, tanulni jönnek a kollégiumba, a szobáikat nem díszítik ki, nem hoznak be használati tárgyakat, nem a kollégiumon belül vannak barátaik, és nem vesznek részt a kollégiumi életben. Szobáik üresek, csak a legszükségesebb tárgyak találhatók meg bennük és „lakóik” többnyire nem is tartózkodnak bent.

Az *átmeneti otthonnak* megfelelő típus is megfigyelhető az egyetemi kollégiumokban. Az előbbiekkal szemben ugyanis vannak, akik próbálják minél otthonosabbá tenni a szobájukat, hiszen itt töltik az idejük nagy részét. A tanuláshoz, a főzéshez, a szórakozáshoz szükséges tárgyakkal töltik meg a kis szobákat. Például számítógépet, televíziót hoznak be maguknak, konyhai eszközöket, hogy főzni tudjanak, ha hosszabb ideig nem látogatnak haza.

Az utolsó típus, tehát az *otthon* típusú lakás azonban nem jellemző a kollégiumokra. Ugyanis Gergely Orsolya szerint ezt a típust már az egyén inkább tekinti otthonának, mint a szülői házat, vagy esetleg egyformán tekint mindkettőre. A kol-

⁶Az esettanulmányt Zékány Erzsébet készítette.

légiumban, ha sokan mindent meg is tesznek azért, hogy minél otthonosabb legyen a szobájuk, mégsem érzik magukat otthon, hiszen ez is csak egy évre szól, vagy esetleg az egyetemi tanulmányok végéig, de utána már nem maradnak ott, mint például egy albérletben vagy egy saját lakásban.

A kollégistákat más szempont szerint is lehet csoportosítani, ami részben fedi az előbbi csoportosítást. Két véglet van, a *centrális* és a *perifériális* kollégista, azonban e két véglet között nem lehet egyértelmű választóvonalat húzni, nem lehet egyértelműen mindenkit az egyikbe vagy a másikba besorolni. Vannak, akik központi, aktív szerepet játszanak a kollégium életében, és vannak passzívak is, akik csak szállásnak tekintik a kollégiumot. De ezek mértékét sem lehet egyértelműen meghatározni.

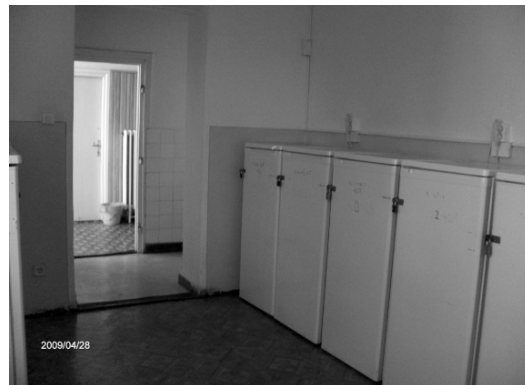
A Debreceni Egyetemhez nagyon sok kollégium tartozik, de a következőkben egygel: a Vámospércsi úti kollégiummal és ott lakó hallgatókkal ismerkedjünk meg. A Vámospércsi Úti Kollégium, azaz a VÚK nem a modern szobáiról, felszerelési tárgyairól vagy az egyetemhez való közelségéről híres. Az itt lakók kis közösséggé formálódva próbálják úgy tölteni mindennapjaikat, hogy minél jobban érezzék magukat, és hogy kollégiumuk ne csak szállásként funkcionáljon, ahol aludni tudnak, hanem második otthonként.

Mind az épületnek, mind az elhelyezkedésének rengeteg negatív oldala van. A Debreceni Egyetem főépületétől a kollégium 40-60 percnyi távolságra van busszal, illetve villamossal. Mivel ebbe a kollégiumba különböző karokról juthatnak be a diákok (ÁJK, BTK, IK, KTK, TTK), innen a város különböző pontjaira kell eljutniuk. Ez természetesen nagy nehézséget jelent, hiszen majdnem egy órával hamarabb el kell indulniuk, hogy időben beérjenek az órára.

7. ábra: A kollégium épülete

A kollégium épülete – ahogyan a fényképen is látszik – nem a legújabb. Régen nem is kollégium volt, csak hely hiányában azzá tették. 240 hallgató befogadására alkalmas, akik háromágyas szobákban laknak. A szobákhoz nem tartoznak külön fürdőhelyiségek, hűtők, mikrohullámú sütők. Minden folyosóhoz egy zuhanyzó – vagy egy-egy a lányoknak és a fiúknak, ez szintenként változik –, egy konyha és egy hűtőszoba tartozik. A külön szobában elhelyezett hűtőszekrények mindegyikén két vagy három szoba közösen osztozik. A zuhanyzókat tavaly nyáron újíttatták fel, de reméljük, hogy a kollégium többi részét is ugyanúgy felújítják majd idővel.

8. és 9. ábra: A konyha és a hűtőszoba a kollégiumban

A kollégium tehát távol van a városközponttól, így a hallgatók kissé el vannak zárva az egyetem központi eseményeitől, rendezvényeitől. Ennek ellensúlyozására a Vámospércsi Kollégiumban nincs hiány programokban.

Először is a tanév kezdetén a kollégium ügynevezett Róka-avatóval köszönti az új kollégistákat. Ez egy olyan beavatási szertartás, ahol különböző feladatokat kell megoldaniuk a diákoknak, majd egy

vicces esküvel hivatalosan is a VÚK tagjaivá válnak. Az avatásnak az a célja, hogy az újak megismerkedjenek a többiekkel, könnyebben tudjanak beilleszkedni, barátokat szerezni, és hogy maga a közösség is erősödjön. Emellett a kollégiumnak van külön focicsapata is, amely különböző versenyeken vesz részt, ahová alkalmanként a lányok is elkísérik őket, hogy szurkoljanak a játékosoknak.

Közös kirándulásokra is van lehetőségük az itt lakóknak. Ebben az évben egy nyertes pályázatnak köszönhetően sok kirándulás megszervezésére adódott lehetőség, amelyeken igen kicsi részvételi díjért vagy akár teljesen díjtalanul lehetett részt venni.

Havonta egyszer kisebb diszkókat is rendeznek az aulában, mindig más zenei stílussal, hogy kielégíthessék a különböző kívánságokat. Ezen felül a közelben nemrég nyílt egy új kocsmá, ahová a kollégisták beülhetnek beszélgetni és szórakozni, nem kell már ehhez feltétlenül bemenniük a városba. A programok segítik közösséggé formálni a különböző beállítottságú diákokat. Mindenki megtalálhatja a számára érdekes elfoglaltságot, és távol a megszokott környezettől, barátoktól, ismerősöktől, kellemes és hasznos időtöltésre nyújt lehetőséget a kollégium.

A kollégium néhány lakójával készített interjú keretében a diákokthoról alkotott véleményükre voltam kíváncsi, illetve megfigyeltem, hogyan viselkednek ebben a közegben az itt lakók, hogyan illeszkednek be, és mely elfoglaltságokban vesznek részt. A kollégistákkal folytatott beszélgetéseim kötetlenek voltak. Először a kollégiumban megfigyelt jellemzőket mutatom be, majd az interjúk során elhangzottakat elemzem.

A megfigyelték szerint mindig van egy olyan csoport a kollégiumban, akik mindig részt vesznek minden eseményen. De előfordul ennek ellenkezője is. Vannak olyanok is, akik egyáltalán nem vesznek részt a kollégium által szervezett eseményeken, és elzárkózottan élnek. Ezek a kollégisták nem vesznek részt semmiben, csak a szobájukban ülnek.

A rendezvényeken kívül a közös terek használata is nagyon fontos. Mivel a folyosókon közös a konyha, a hűtőszoba, a zuhanyzó, a dohányzó helyiség, így számtalan alkalommal kerülnek kapcsolatba egymással az itt lakók. Ha enni, dohányozni vagy zuhanyozni akarnak, ki kell mozdulniuk a szo-

bákból. A közös tereken találkoznak egymással, és ez megkönnyíti a barátkozást.

A beszélgetésekből kiderült, hogy az ideérkezőknek rossz volt a legelső benyomásuk a kollégiumról, a belvárostól, az egyetemektől való távolsága miatt. Az épület rossz állapota is ijesztő az elején. Sokan mesélték, hogy megriasztotta őket a látvány, hogy itt kell majd lakniuk. Azonban az első benyomások után már nemcsak a kollégium negatív oldalai miatt siránkoztak, hanem próbáltak pozitívan hozzáállni az új környezethez: beilleszkedni, barátokat, ismerősöket szerezni. A társaság feledtette velük az épület rossz oldalait, és megpróbálták minél jobban érezni magukat az új környezetben.

A kollégiumi rendezvényekről megoszlottak a vélemények. Vannak, akik teljesen meg vannak elégedve ezek minőségével és mennyiségével, de vannak, akik szerint még ennél is több programra lenne szükség. Úgy látják, van érdeklődés ilyen események iránt, de jobb lenne, ha többen vennének részt rajtuk, akkor még több rendezvény lenne.

A kollégiumi közösségről egyöntetű volt a válaszadók véleménye. Sokan mondták régebbi tapasztalataik alapján, hogy a VÚK-ban sokkal jobb a közösség, sokkal jobban összetartanak az ott lakók, mint a többi debreceni kollégiumban. Többen mesélték, hogy például ebben a diákokthorban megszokott, hogy ha a diákok találkoznak egymással a folyosón vagy bárhol máshol, köszönnek egymásnak, még, ha nem is ismerik egymást. A vélemények szerint ez a többi kollégiumra nem jellemző ilyen mértékben.

Tehát a VÚK-ban egy olyan kis életmód-közösség jött létre, ami a többi modern kollégiumra nem igazán jellemző. Azaz nem minden az épület minőségétől függ, hanem attól, hogy kik laknak benne, és hogyan teszik kellemesebbé az ott eltöltött időt. Ebben a kollégiumban figyelnek a kollégisták igényeire is a kultúra, a sport és a szórakozás terén, és a kollégisták sok programban vesznek részt. A diákok többsége szeret itt lakni, a közösségi élet feledteti a rossz környezeti viszonyokat.

3. Média-fogyasztás

A modern médiumok használata, mint a kulturális fogyasztás egyik fő területe a globalizáció terjedésével vált jelentőssé. A média fontos szerepet játszik a magaskultúrától elkülönülő tömegkultú-

ra térhódításában. Az életmódminták és értékek mediatisztázott megjelenítésében kétségtelenül helyzeti előnyük van a nagy és gazdag országoknak, a fejlett médiaiparnak és a globális médiapiacnak. Gondoljunk csak arra a folyamatra, melynek köszönhetően a világ bármely részén ugyanazokat a hollywoodi filmeket és amerikai, dél-amerikai vagy olasz sorozatokat nézhetjük, ugyanazok a reklámok csalogatnak bennünket a McDonald's-okba, és ugyanazokat a zenét hallgathatjuk a világ legkülönbözőbb részein. A fogyasztókért folytatott globális versenyben a gazdag nyugati országok mellett ma már ott találjuk a legjelentősebb, leggazdagabb ázsiai országokat is. Egyre terjednek hazánkban is az ázsiai termékek, például a kínai ruhaüzletek, az indiai, a kínai és a japán éttermek, indiai filmek. Japán külön divatot teremtett. Kultúráját világszerte kedvelt filmek (Az utolsó samuráj, Kill Bill), könyvek (Egy géza emlékirata) és különböző tradicionális harcművészetek (aikido, kendo, judo) népszerűsítik. És hogy hogyan hat a japán tömegkultúra a debreceni egyetemisták csoportszerveződésére? A kérdésre a következő esettanulmány ad választ.

3.1. Az anime rajongóinak csoportja⁷

Mivel a szakdolgozatomban a globalizáció kultúrára gyakorolt hatását vizsgáltam, felkeltette érdeklődésemet egy Japánból indult kulturális termék, az anime rajongóinak csoportja. Választásom azért is esett rájuk, mert több egyetemista ismerősömnek a szenvedélye az ilyenfajta „rajzfilmek” nézése. Rajtuk keresztül pedig közelebb tudtam kerülni ahhoz a társasághoz, akik a megfigyelésem célcsoportját alkották.

Mi is az anime? A kifejezés (az „animation” szó rövidüléséből) a japán stílusú rajzfilmek összefoglaló neve. Ezek az animációk sajátos rajzstílussal rendelkeznek, melyek tulajdonképpen a japán képregény (manga) rajzolási stílusát vették át. Fogyasztói nem kizárólag a gyerekek, egyes műfajainak (például akció, kaland, romantika, dráma, fantasy, sci-fi, horror, pornográf) a felnőtt közönség a célcsoportjuk. Vannak köztük egész estés filmek és sorozatok is.

Az animekedvelő fiatalok Debrecenben egyesületbe tömörültek. Az egyesület megalakulásának az volt az előzménye, hogy a mostani elnök 2000-ben levelezőtársakat keresett magának a hasonló érdeklődésűek között, akikkel később (a magas létszám miatt) megalakították levelezős klubjukat, amelyet

⁷ Az esettanulmányt Balku Anett készítette.

Japán Rajzfilmek Klubjának neveztek el. Többször próbálkoztak személyes találkozókkal, míg végül 2003-ban sikerült egy helyet találniuk, ahol rendszeresen össze tudtak jönni. Ekkor kezdte meg működését a Debreceni Anime Meet, amely 2006-ban *Debreceni Anime Egyesület* néven vált egyesületté. Jelenleg hetente egyszer, péntekenként tartják összejöveteleiket egy gimnázium ebédlőjében. Eleinte csak mangákat olvastak, animéket néztek, rajzoltak, beszélgettek, viszont mára több rendezvény résztvevői és szervezői is. Eljárnak a Japánhoz bármilyen módon kapcsolódó eseményekre, például a japán napra az egyetemen, megtekintették a Csokonai Színházban a japán Ókura Színház vendégjátékát. Részt vesznek országos animés rendezvényeken, pl. az AnimeCon-on (az angol „convention” /szövetség, kongresszus/ szóból), szerveznek cosplay táborokat (a cosplay az angol „costume” /jelmez/ és „play” /játék, színdarab/ szavak összeolvadásából ered). Vannak, akik japánul tanulnak, és japán zenét hallgatnak. Tagságuk körülbelül 30-40 főből áll, 15-25 évesek, debreceniek vagy a környező települések lakói – közülük közel 15 fő egyetemista. A résztvevők között valamivel több a lány. Akik hetente találkoznak, magukat „meeteseknek” nevezik. A tagok havi 200 forint tagdíjat fizetnek. Elnökük az a 22 éves egyetemista lány, akinek eredeti célja a levelezőtársak keresése volt. Működik egy honlapjuk is, amelynek fórumán is tarthatják a kapcsolatot egymással. Véleményük szerint az egyesület célja a japán kultúra iránti igény felkeltése és ápolása, a japán rajzfilmvilág bemutatása és megismertetése.

10. és 11. ábra: Anime-jelmezek

Vizsgálati módszerem a résztvevő megfigyelés volt. Két alkalommal figyeltem meg a csoportot. Úgy döntöttem, a megfigyelések alkalmával nem árulom el kilétemet és szándékomat, mivel az valószínűleg befolyásolta volna alanyaim viselkedését.

Az ismerőseim – akiket nevezhetek informátoroknak – tudták egyedül az ottlétem valódi célját. Az első alkalommal is velük együtt érkeztem, mint érdeklődő, és a tagok külső jellemzőinek vizsgálatára helyeztem a hangsúlyt.

Az első megfigyelés nem ideális körülmények között zajlott: a „meetések” törzshelye aznap nem állt a rendelkezésükre, így az elnök javaslatára a tagok a nagyerdei tónál találkoztak. Délután fél négy körül érkezünk meg, és akkorra 25-30 fiatal volt már a parkban. Nagyrészt kis csoportokban, asztaloknál ülve beszélgettek; jórészt a fiatalabbak és idősebbek elkülönülve, de volt egy-két ember, aki közöttük ingázott, és próbált bekapcsolódni itt is, ott is a beszélgetésekbe; egy nagyobb lánycsoport pedig elvonult a játszótérre – *nem voltak kötött programok*. A témákat tekintve beszéltek általános dolgokról (iskola, párkapcsolat, stb.), és természetesen animékről is. Megfigyelésem szerint már kialakult köztük egyfajta közös nyelv, ami a kívülállók (mint én is) szinte érthetetlen, és amely révén ők már szinte fél szavakból is megértik egymást. A bemutatkozásnál valaki csak köszönt, viszont páran voltak, akik kezét is fogták velem, sőt akadt olyan, aki három puszival üdvözölt (mintha régi ismerősök lennének). Általánosságban elmondható, hogy *közvetlenek voltak*, habár volt, aki nem viselkedett ennyire nyitottan. A jelenlévők nem fogyasztottak alkoholt vagy egyéb tudatmódosító szert.

A megjelentek többsége *hétköznapi ruhát* viselt (farmer, póló); öltözetük nem valamely ifjúsági szubkulturához, inkább egy bizonyos társadalmi réteghez való tartozást fejezett ki. Látszott, hogy többségük nem a legtehetősebb rétegből származik: a márkás ruhák nem igazán voltak jellemzők közöttük. Kinézetre volt egy-két „extrém figura”: piros haj, vastagon kifestett szemek, piercing, biztosítótű a szájban. Két olyan lány volt még, akik feltűnően, kirívóan néztek ki: bő, fiús nadrágot, kékre festett körmöket, nagy gyűrűket, acélbetétes bakancsot viseltek, rózsaszín cipőfűzővel. Ők feltételezhetően tagjai valamely szubkulturának vagy más csoportnak is, mivel nem ez a jellemző öltözködés az „átlagos meetések” között.

A második megfigyelés során – mely a következő találkozón, egy héttel később zajlott – az összejövetelek menetének és a csoportműködéseknek a vizsgálatára helyeztem a hangsúlyt. Ezeknek a szempontoknak egy fontos tényezője volt a találko-

zóhely berendezése, mivel a nyolcfős asztalok nem tették lehetővé a kisebb létszámú csoportok klikkesedését. A létszám nagyságrendileg az előző találkozóhoz hasonló volt. Az első 45 perc szintén *nem volt szervezett*: az idő gyülekezéssel, tagdíjszedéssel, beszélgetésekkel telt. Egy lány a rajzait mutogatta a többieknek (a „meetések” közül sokan rajzolják kedvenc szereplőiket az animékból), mások könyveket hoztak és ezekről beszélgettek, négy fiú pedig a „Magic The Gathering” nevű kártyajátékkal kezdett játszani.

Ezek után következett a *kötött program*. Egy régi tag köszöntötte az egybegyűlteket, és szavazásra bocsátotta, hogy van-e igény arra, hogy a legfrissebb animékből tartson egy kis bemutatót. Volt rá igény, így az étkezőben levő projektor és egy hozott laptop segítségével a falra vetítették ki a rajzfilmeket. Az animátor mindegyik előtt pár mondatban ismertette a cselekményt, majd egy kis értékelést is mondott róluk. Felhívta a tagok figyelmét, hogy a honlapjukon találnak ezekről az animékről bővebb leírást és kritikát, amelyek az ő munkái. A többiek általában figyeltek vagy halkán beszélgettek, a kártyások folytatták tovább a játékot. A következőkben az elnök kért szót. Először néhány közérdekű közleményt mondott el (pl. a következő gyűlés helyszíne és időpontja), majd ő is felhívta a figyelmet az egyesületi honlapra. Ismertette a szervezés alatt lévő programjaikat (állatkerti látogatás, közös sütés, AnimeCon-on való részvétel), amikhez a tagok is hozzászólhattak. Végül körbeadtak egy jelenléti ívet. Végül ismét *szabad program* következett. A társaság szétszéledt: beszélgetések és kártyapartik kezdődtek, illetve előkerült még 2-3 laptop is, amelyen néhány animéket néztek, vagy közösségi portálokat böngésztek. A lány, aki az ismertetőket tartotta a gyűlés elején, lejátszotta a két animének a legelső részét, kedvcsinálóként – többen ezt nézték.

Megfigyeléseim alapján megállapíthatom, hogy az egyesületben résztvevők elsődleges, manifeszt célja az volt, hogy közös érdeklődésük alapján olyan közösséget alakítsanak ki, ahol animéket nézhetnek, találkozhatnak egymással. Amikor a csoportból egyesület vált, tagsága megnövekedett, célként tűzték ki azt is, hogy ezt az élményt és ismereteket másokkal is megosszák. Úgy érzem azonban, hogy a csoport magját alkotó személyek mára inkább átalakultak baráti társasággá, de az új tagok még mindig a korábbi igénnyel érkeznek az egyesületbe. Látni funkcióként megjelenik a csoport

identitásának, összetartozásának megerősítése. Ezt különböző eszközökkel érik el. A csoporthoz való tartozásukat például névadással erősítik meg (szinte mindenkinek van egy japán neve, amelyet vagy saját maga választ a kedvenc karaktere után, vagy a többiek nevezik el, valamilyen szereplővel való hasonlósága alapján), közös nyelvrendszert alakítanak ki egymás között, élményeiket együtt beszélnek meg. A csoporthoz való tartozás érzelmi aspektusát erősítik az egymás között használt japán nevek, a közös értéknek tekintett japán kultúra, és az animenézés élménye, amelyet esetleg otthon a szüleikkel, vagy az iskolában nem tudnak megosztani másokkal.

A csoportnak van egy magja, akik már régebb óta tagok, és általában idősebbek. Ők szinte mindig jelen vannak az összejöveteleken, ők az egyesületi élet szervezői, a „hangadók”, akik összetartják a csoportot. Ők lépnek érintkezésbe az újakkal, és segítenek nekik integrálódni a csoportba. Tehát valamilyen szinten megfigyelhető egyfajta hierarchia a tagok között. Legnagyobb tekintélye az *elnöknek* van, ő a főszervező, az ötletgazda. Segítői a „*hangadók*”, akik az elnökkel együttműködnek, segítenek a programok megszervezésében, lebonyolításában. A *tagok* pedig elfogadják ezt a rendszert. Segítik a munkájukat, de felvethetnek ötleteket, és megszavazhatják például azt, hogy mi legyen a következő program, vagy, hogy mit nézzenek az összejöveteleken. Megfigyeléseimből az derült ki, hogy nagy az „átjárás” az egyesületben, tehát nevezhetjük tranzitcsoportnak. Az érdeklődők jönnek-mennek, ezért is volt olyan nagy a megjelentek száma. Azonban ahhoz, hogy valaki valóban a csoport tagjává válhasson, véleményem szerint *tenni* is kell valamit (pl. rendszeresen járjon a találkozókra, vegyen részt a programokon, segítsen a szervezésben és vitassa meg élményeit a többiekkel).

Az anime egyesület más csoportokkal és egyesületekkel is jó kapcsolatot ápol. Más városok (főleg Budapest) animéseivel sokszor az interneten keresztül érintkeznek. Részt vesznek egymás rendezvényein (pl. AnimeCon, cosplay tábor) is. Debrecenben is van ismeretségük (pl. Kapu Távoli Világokra Egyesület), akikkel közös programokat is szerveznek. Ilyet utoljára februárban rendeztek Debrecenben, az OSzAKE-t (Országos Szerepjáték, Anime és Képregény Est). Ez az egyik esete tehát annak, hogy hogyan hat a modern média a csoportszerveződésekre.

4. Normakövetés

A kulturális fogyasztásnak a fejezet elején felvázolt dimenziói közül az utolsó a normakövetés. Erről a témáról nem készült külön esettanulmány. Az eddigiek tapasztalatai alapján azonban megpróbálom összegezni a minták és a szabályok, valamint az ezekhez való ragaszkodás jelentőségét a debreceni egyetemisták csoportkultúráinak szemszögből.

Minden egyes csoportnak – így a debreceni egyetemista csoportoknak is – megvannak a saját normái; ezek mentén szerveződnek az adott közösségek. A tagok közötti interakciókban formálódnak azok a szabályok és normák, amelyek ahhoz szükségesek, hogy csoportként megkülönböztessék magukat másoktól, és mások a csoporthoz való tartozásuk alapján azonosítsák őket. Egy csoport által elfogadott szabályok, minták és normák kétféleképpen jöhetnek létre: vagy (1) öncélúan, a csoport szerveződési szempontjának és funkciójának megfelelően; vagy (2) egy már magasabb szinten fennálló normarendszerrel szemben. Ez utóbbira napjainkban is sok példát találhatunk. Gondoljunk csak az ifjúság körében egyre inkább elterjedő zenei szubkultúrákra: akár az „EMO” stílus követőire; akár a Pető Kitti esettanulmányában is bemutatott rockerekre, akik már több generáció óta egyfajta lázadást fejeznek ki a fennálló rendszerekkel és kulturális konvenciókkal szemben. Ezen csoportkultúrák közös vonása egyrészt az, hogy a zenei ízlés és fogyasztás mellett öltözküddükkel, hajviseletükkel, sminkjükkel és színhasználatukkal (például a fekete színnel) fittyet hányanak a divathoz vagy a praktikumokhoz való alkalmazkodásra. Másrészt a lázadást nemcsak a külsőségekben, hanem viselkedésükben is igyekeznek kifejezésre juttatni: a zenei irányzatnak megfelelő dalszövegekből átvett szóhasználatlaltal és az idősebb generációk által elvárt magatartási normák elutasításával. Én ehhez a második kategóriához sorolnám még a Nagy Zita vizsgálatában megemlített „ellendivatokat” is, melynek követői igen gyors reakcióidővel jelennek meg egy éppen létrejövő vagy már stabilan kialakult öltözködési irányzattal szemben. Az említett kutatás tapasztalatai alapján körülhatárolhatóak olyan öltözködési stílusok, melyek tulajdonképpen „örök ellendivatot” képviselnek – gondolok itt a konzervatív viselet képviselőire (a BTK-sok második csoportja), a már említett rockerekre (a BTK-sok negyedik csoportja) és a sportos öltözék kedvelőire (a Campus-osok negyedik csoportja). Ezen mikroközösségeknek va-

lószerűleg az egyetlen közös vonásuk az – természetesen azon kívül, hogy debreceni egyetemisták –, hogy élesen elhatárolódnak a többség által mondhatni automatikusan követett, aktuális öltözködési irányzatoktól. A második pontban említett „ellen-csoportok” tehát általában a társadalom többsége által elfogadott szabályrendszer valamely szegmense ellen láznak fel; míg az első pontban említett csoportok igyekeznek hozzáigazítani, beágyazni saját normáikat a társadalom által általánosan elfogadottak közé. Egy csoport mintái függnek eszerint az adott közösség önmeghatározásától – attól, hogy a csoport hogyan akarja elhatárolni magát a többi csoporttól –, illetve a csoportszerveződés fő szempontjától, motivációjától és funkciójától is.

Tapasztalataim szerint ugyancsak a *konkrét csoportszerveződés kritériumai* határozzák meg, hogy az elfogadott normák konkrétan mire vonatkoznak, mit követelnek meg a tagoktól. A csoport-hovatartozás az adott kritérium alapján egyfajta homogenitást jelent, azonban a tagok számos más szempont szerint különbözhetnek egymástól – mint ahogy ezt a sport alapján szerveződő ifjúsági közösség vagy az animések esetében is tapasztaltuk. Ezen normák kényszerítő ereje magától értetődően jóval erősebb azokban a csoportokban, melyek (akár formálisan, akár informálisan) szervezettek, mivel a csoporttagok ismerik egymást, és valamilyen formában közvetlen kapcsolatban állnak egymással. E csoportok megkövetelhetik tagjaiktól meghatározott

viselkedési, életmódbeli, fogyasztási vagy a társas kapcsolatokra vonatkozó szabályok betartását. Az általunk vizsgált mindkét közös érdeklődés szerint szerveződött csoportban a legfontosabb – és talán egyetlen – elvárás a tag rendszeres részvétele volt a közösség életében (egyik esetben a közösségi összejövetelek, másik esetben az edzések formájában). A közös érdeklődés miatt kialakult „szokás” az, amely összetartja az adott csoportokat, és egyben megkülönbözteti őket másoktól.

Mi történik azonban abban az esetben, ha egy tag nem tartja be a csoport-többség elfogadott normái alapján meglevő szabályokat? Ahogy Cohen (1969) is írja: az egyén célja mindig az, hogy egy csoport tagja lehessen. Ha csoportérdeket sért, vagyis például olyan viselkedési formákat vesz fel, amelyeket a csoport nem fogad el, kirekeszthetik. A csoportkultúrák elsődleges szerepe tehát az értékek mentén végbemenő integráció, hogy az egyén olyan emberekkel tartozzon egy csoportba, akik vele azonos értékrendet követnek. Ezekben a csoportokban az egyén értékei megerősítést nyernek. A csoporttagok között kialakult viszonyok baráti kapcsolatok alapjai lehetnek, így erősíthetik az egyén társadalmi integrációját. Mindez összecseng azokkal a tapasztalatokkal, amelyeket a debreceni egyetemisták körében, a kulturális fogyasztás egyes dimenziói alapján létrejött csoportok tagjainak megfigyelése során gyűjtöttünk.